

Herinneringen aan Henri Ceulemans

Peter François

De vzw Servais kreeg van Roel Dieltiens de solopartij en het orkestmateriaal van enkele composities van Servais die hebben toebehoord aan Henri Ceulemans. In grote lijnen is de carrière van die Antwerpse cellist gekend: hij volgde drie jaar les bij Edouard Jacobs in het Conservatorium van Brussel, waar hij in 1898 afstudeerde met een eerste prijs. Vanaf 1902 was hij drie jaar cello solo van de Berliner Philharmoniker en nadien vervulde hij eenzelfde rol in vier Antwerpse orkesten. Vanaf 1909 tot 1945 stond Ceulemans aan het hoofd van de celloklas van het Conservatorium van Gent. In de aanloop naar de expo 'De Belgische Celloschool' in 2017 zocht ik tevergeefs naar een foto van Ceulemans. In oktober 2020 ontmoette ik zijn twee kleinkinderen André en Francine Ceulemans, en zij bezitten niet enkel foto's, maar wisten ook herinneringen op te halen aan hun grootvader en hun vader, die ook cellist was. André blijkt zelfs Henri's laatste leerling geweest te zijn.



Francine en André Ceulemans op bezoek in Halle met het fotoportret van hun grootvader Henri Ceulemans; achter hen Joseph Servais en Edouard Jacobs (foto Peter François)

Zo vader, zo zoon

André Ceulemans werd geboren in 1934 en heeft zijn grootvader goed gekend: "Tijdens mijn jeugd was mijn grootvader nog zeer actief; hij stopte in 1940 als docent in het Muziekconservatorium van Oostende, maar zou tot 1945 blijven lesgeven in het Conservatorium van Gent. Ik

herinner mij nog goed de laatste prijsuitreiking van zijn studenten. Ik ben daar als jonge gast nog naartoe gegaan; ik zat in de lagere school en mijn vader is bij de directeur gaan vragen of ik een dag van school mocht wegblijven.



Henri Ceulemans met zijn studenten in het Conservatorium van Gent

Ik heb mijn grootvader nooit in publiek horen spelen. Waarschijnlijk was hij voordien al met zijn solocarrière gestopt, anders zouden we zeker naar bompas gaan luisteren zijn. We gingen immers wel naar concerten die hij dirigeerde, want hij was ook dirigent, onder meer in de zaal bij de Dierentuin, de huidige Elisabethzaal. Wel heb ik hem nog privé kamermuziek horen spelen, onder meer met Gerard Dijkhof en Napoleon Distelmans. Een van die twee was nogal extravagant gekleed, met een brede hoed à la Rubens en een sjaal rond de hals. Als kind intrigeerde mij dat!



Violinist Albert Torfs en Henri Ceulemans, oktober 1898

Mijn moeder is bij mijn geboorte overleden, en mijn vader, Paul Ceulemans, is met mij bij zijn ouders ingetrokken. Ze woonden toen in Mortsel. Daardoor had ik een zeer goede band met mijn grootouders, en ook met tante Margot, de jongere zus van mijn vader. Zij vertroetelde mij. Ze is nooit getrouwd en is ook niet muzikaal actief geweest. Mijn vader daarentegen was een begenadigd cellist. Hij was uiteraard in de leer gegaan bij zijn vader, en dacht er ook aan beroepsmuzikant te worden. Mijn grootvader heeft hem dat afgeraden, omdat er volgens hem geen carrière meer mee te maken was, tenzij je werkelijk tot de top behoorde. Mensen die einde negentiende eeuw graag strijkkwartetten hoorden, moesten naar een concert gaan, ook – zonder pejoratief te zijn – van tweederangsmuzikanten. Maar dat veranderde met de opkomst van de platen en de radio; enkel de allerbesten kwamen nog aan de kost als solist. Mijn vader is dan verzekeraar geworden. Maar hij is altijd blijven spelen. In die tijd was er op kantoor een vaste middagpauze tussen 12 en 14 uur. Mijn vader kwam naar huis, speelde een uur cello, at en ging terug naar kantoor. Als je dat elke dag doet, kan je goed spelen, dan ga je vooruit. Hij had een goede techniek.”



Henri Ceulemans in april 1899, foto A. Verbeeck. De Swerd, Antwerpen

CONCERT DE MUSIQUE SUISSE CONTEMPORAINE
 organisé par la "Société Suisse d'Anvers" sous les auspices des "Amitiés Belgo-Suisses d'Anvers"
 avec le concours de

Mlle Thérèse Oidtmann, cantatrice
 Mr Paul Ceulemans, violoncelliste

L'ORCHESTRE DE CHAMBRE D'ANVERS
 (association pour la vulgarisation de la musique de chambre)
 sous la direction de Mr. Henri CEULEMANS Professeur au Conservatoire Royal de Gand.

Au profit de "Vestiaire WIELCOM Récidivogewerk" r. du Palais, 39.

PROGRAMME

1.) PETITE SERENADE POUR ORCHESTRE A CORDES, op. 42.
 Prélude - Chant - Capriccio - Chant - Marche et Epilogue.
 (Première exécution en Belgique). WILLY BURKHARD
 né en 1908.

2.) QUATRE PARTIES DE L'ELEGIE, op. 36.
 Suite de chants sur des textes de Lenau et d'Eichendorff.
 avec accompagnement d'orchestre de chambre.
 a) Angedenken. OTHMAR SCHROECK
 b) Nachklang. né en 1886.
 c) Zweifelnder Wunsch.
 d) Verlorenes Glück.
 (Première exécution en Belgique).

3.) DEUX ROMANCES POUR VIOLONCELLE ET PIANO, op. 30.
 a) In gehender Bewegung.
 b) Nicht schleppeud. HANS HUBER
 (Première exécution en Belgique). né en 1882-1921.
 Au piano : Mme Raha.

4.) CINQ POEMES extraits des "ALCOOLS" de Guill. Apollinaire.
 a) A la santé.
 b) Automne.
 c) Salimbanques.
 d) L'adieu. ARTHUR HONEGGER
 e) Les cloches. né en 1892.
 Au piano : Mme Caals.

5.) SERENADE POUR PETIT ORCHESTRE, op. 1.
 (Première exécution en Belgique). OTHMAR SCHROECK
 né en 1886.

Optreden Paul Ceulemans met het Orchestre de Chambre d'Anvers onder leiding van Henri Ceulemans in de Salle Grüter op 4 maart 1937

Francine Ceulemans: "Vier jaar na de dood van Andrés moeder is vader hertrouwd met mijn moeder. Ik ben in 1946 geboren. Thuis werklonk er altijd muziek: piano, kwartet, trio, André en ik speelden mee. Ik heb wel even cello gespeeld, maar ik heb toch vooral gitaar gespeeld, nu nog trouwens. Vader nodigde vaak bevriende musici uit om samen te musiceren. Met violist Marcel Riga heeft hij veel gespeeld."

Vereeniging voor Kamermuziek Société de Musique de Chambre
 (1908-1909) (1908-1909)

Woensdag 20 Januari 1909 Mercredi 20 Janvier 1909
 ten 8 1/2 uren 's avonds à 8 1/2 heures du soir

2^e Concert

met de medewerking van avec le concours de
 Meijuffer Mademoiselle
E. LEVERING
 Zangeres Cantatrice
 van den Heer de Monsieur
EDUARD JACOBS
 Leeraar van Violoncel aan het Professeur de Violoncelle au
 Koninklijk Conservatorium van Brussel Conservatoire Royal de Bruxelles

en van de uitvoerende leden: et des membres exécutants :
 Mad. E. van Overloop-Michiels ; MM. Jos. Mariën ; A. Kielbaey ;
 Charles Hennen & Henry Ceulemans.

Derde uitvoering : 22 Maart. Troisième séance : 22 Mars.

CL. THIRAUT, PLACE DE NBRIN, 18

Edouard Jacobs en Henri Ceulemans samen op het podium tijdens concert van de Vereeniging voor Kamermuziek op 20 januari 1909

STAD LIER

FEESTZAAL « KEIZERSHOF »

OP ZONDAG 24 APRIL 1898
ten 7 ure 's avonds

LUISTERRIJK CONCERT

te geven door
de juffers Louise VERDONCK, pianiste; Honorine ZELLIEN, kunstzangeres;
de heeren Albert TORFS, violist, 1^e prijs van het Koninklijk Conservatorium van Brussel,
Henri CEULEMANS, violoncellist
en Fr. HERMANS, kluchtzanger, eereprijs van den grooten prijskamp van Mechelen.

PROGRAMMA :

EERSTE DEEL

1. Duo Brillant, MM. A. Torfs en H. Ceulemans.	H. VIEUXTEMPS.
2. Fantaisie n ^o 3, Mej. L. Verdonck.	P. BENOIT.
3. Fantaisie burlesque, M. H. Ceulemans.	SERVAIS.
4. a) Chanson d'Amour, b) Ave Maria, Mej. H. Zellien.	HOLLIMAN. GOUNOT.
5. Air varié, M. A. Torfs.	H. VIEUXTEMPS.
6. De heer Fr. HERMANS in zijn repertorium.	

TWEEDE DEEL

1. Grand Duo, MM. A. Torfs en H. Ceulemans.	SERVAIS-LÉONARD.
2. Valse impromptu à la Tyrolienne, Mej. L. Verdonck.	JOACHIM RAFF.
3. a) Le Cygne, b) Tarentelle, M. H. Ceulemans.	C. SAINT-SAËNS. D. POPPER.
4. a) Goeden nacht, b) Reviens, Mej. H. Zellien.	PAUWELS. E. DELL-ACQUA.
5. Airs Russes, M. A. Torfs.	H. WIENIAWSKY.
6. De heer Fr. HERMANS in zijn repertorium.	

Drukk H. VAN BIESEN, Lier.

Op 24 april 1898, nog vóór zijn afstuderen aan het Conservatorium, speelde Henri Ceulemans in Lier Servais' *Fantaisie burlesque ou le Carnaval de Venise*, en samen met de violist Albert Torfs het *Duo sur deux airs anglais* van Servais en Léonard. Dat duo hadden ze een week eerder ook al in Berchem gespeeld

GEMEENTE ESSCHEN (wijk Statie)

FANFAREN : TOONEELVERENIGING :

DE VEREENIGDE STATIEVRIENDEN **TOT VERMAAK VAN IEDEREEN**

GROOT LIEFDADIGHEIDSCONCERT

Op ZONDAG 3 DECEMBER 1899, om 6 ure stipt namiddag, in de zaal van den heer L. VERBOVEN

met de welwillende medewerking van Mr Franzen, bestuurder der Koninklijke Harmonie "Vlijt en Volharding" van Roosendaal, violist, Mr Ceulemans, violoncellist, 1^e prijs van het Conservatorium van Brussel, Mr Ledent, fluitist, 1^e prijs van het Conservatorium van Luik, de heeren Fabry, tenor, en Vercammen, baryton, van de Vlaamsche Opera te Antwerpen, en Mr Hosselet, kluchtzanger, eeredlid der Fanfaren, alsook van den vermaarden quatuor der Mandolinisten "La Paloma".

* PROGRAMMA *

EERSTE DEEL

a.	Pas redoublé "Voorwaarts"	D.
1. b.	Marche van het 5 ^{de} artillerie	F.
	c. Ouverture "De Hoop" voor Fanfaren	B.

2.

DE DOOD EENS SPELERS

Drama in één bedrijf, van Karel Onderreet. — PERSONEN :

M. Arents, koopman	L. H.	Mevr. Arents	Mev. L. H.
M. Wallens, fabrikant	J. V. Z.	Trees, de meid	Mej. M. G.
Ivo, kunstschilder	J. A.	Een commissaris	P. G.

Politiebeamten.

3. a.	Marche Milanaise	F. PARAN
	b. Estudiantina, uitgevoerd door den quatuor der mandolinisten <i>La Paloma</i>	LACOME.
4.	Stances de <i>Lakmé</i> (opera), door M. Michel VERCAMMEN	DELIBES
5.	Air varié sur <i>Malborough</i> , voor fluit, uitgevoerd door M. L. LEDENT	GENIN
6.	Een miskend genie, comische voordracht door M. L. HOSSELET	A. DE WINTER
7.	Fantaisie "Troubadour" voor viool, uitgevoerd door M. FRANZEN	SINGELÉE
8.	Je t'aime, romance, door M. FABRY	DENZA
9.	Le Carnaval de Venise, voor violoncelle, uitgevoerd door M. H. CEULEMANS	F. SERVAIS
10.	Muis de Schutter, luimige voordracht met zang, door M. J. G.	A. DE WINTER

TWEDE DEEL

1. a.	Illusion	R. VANDENBOSCH
	b. Sous la feuillée, uitgevoerd door den quatuor <i>La Paloma</i>	***
2.	Kort gerokt, licht geblokt, tweezang met spraak door Mej. M. G. en Mr J. G.	MORLEY
3.	La voix des chênes, gezongen door M. FABRY	F. CHOPIN
	a. Nocturne	D. POPPER
4. b.	Danse des Elfes, voor violoncelle, door M. Henry CEULEMANS	TAGLIAFICO
5.	Aimons-nous, gezongen door M. VERCAMMEN	LEONHARD
6.	Souvenir de Haydn, voor viool, uitgevoerd door M. H. FRANZEN	TH. BOEHM
7.	Variations brillantes, voor fluit, uitgevoerd door M. LEDENT	A. DE WINTER
8.	De Dorpscomiek, comische voordracht door M. L. HOSSELET	

9.

Een man te trouwen

Blijspel met zang en één bedrijf, door H. Van Peene. — PERSONEN :

Mr Halifax, notaris	D.	Mej. Marie, tooneelspeelster	Mevr. L. H.
Seraphinus, zijn knecht	P. E.	Mej. Johanna	
		Maryana	
		Mie Judoca	
		Mej. Adrienne de Belleville	

TOEGANGSKAARTEN : Voorbehoudene plaats, 2 frank; 1^o rang, 1 frank; 2^o rang, 50 centiemen.

Gedurende de uitvoering mag er niet gerookt worden. — Kinderen onder de 7 jaar worden niet toegelaten.

Op 3 december 1899 speelde Henri Ceulemans in Essen Servais' *Fantaisie burlesque ou Le Carnaval de Venise*, opus 9, en Servais' bewerking van de *Nocturne* opus 9 nr. 2 van Chopin

Ceulemans' laatste leerling

André: mijn instrument is de cello, in navolging van mijn vader en grootvader. Ik kreeg mijn eerste lessen van mijn grootvader. Van hem les krijgen was heerlijk. Hij was een minzame mens, heel kalm. Dat duurde twee jaar lang, tot hij in 1949 overleed. Ik heb daarna les gehad van mijn vader. Toen ik mijn legerdienst aanvatte, ben ik gestopt met de cello. Vijftien jaar later nam ik de draad terug op. Ik speelde veel kamermuziek met vrienden, met Francine en met mijn schoonbroer. Ik sprong ook soms bij in orkesten waar mijn vader ging versterken. Hij was bevriend met enkele directeurs van academies, en die hadden voor hun eindejaarsconcerten vaak *renfort* nodig. In Turnhout bijvoorbeeld, bij Jef Maes. Ik ben gestopt met spelen bij mijn pensioen."

Francine: "Ons vader daarentegen is blijven spelen tot zijn vijftennegentigste! Er waren nog twee vrienden die regelmatig trio's kwamen spelen."



Grasduinen in het souveniralbum van Henri Ceulemans

André: "Ja, vader speelde nog elke dag, tot de dag van zijn overlijden, een suite van Bach uit het hoofd. Niet goed meer natuurlijk, de vingers wilden niet zo goed meer mee. Hij is gestorven in 2001."

Francine: "Zijn tweede vrouw, mijn moeder dus, heeft op 16 maart 2020 haar 108^{ste} verjaardag gevierd! Fysisch is ze nog goed, maar over haar schoonvader Henri Ceulemans vertellen zit er niet meer in; dat kan ze niet meer plaatsen."

Souvenirs

André: "Gelukkig bezitten we nog heel wat foto's, knipsels en programma's van onze grootvader. Hij hield die de eerste jaren van zijn carrière zorgvuldig bij in een album – van zijn debuutconcert in 1895 tot 1908. Van de latere periode is er slechts sporadisch iets bewaard, maar het geeft toch nog een mooie inkijk in zijn dubbele carrière als solist en dirigent."



Concert met de Berliner Philharmoniker in 1903. Boven: detail – Henri Ceulemans zit rechts van de pupiter van Josef Řebíček, die dirigerde als Arthur Nikish afwezig was.



Hij heeft veel opgetreden met de pianist Frans Lenaerts. Dat was familie, want Henri's moeder Theresia Daelmans was na de dood van haar man hertrouwd met Constant Lenaerts, dirigent van de Société royale d'Harmonie van Antwerpen. Frans Lenaerts was een van diens kinderen. Ze hebben samen nog een zoon gehad, Hugo Lenaerts, die lange tijd de Antwerpse opera heeft gedirigeerd.

Als ik grasduin in de programma's van mijn grootvader, zie ik de concerto's van die tijd, Saint-Saëns, Haydn, Dvořák, Schumann, Vieuxtemps, ... Popper ook, dat was amusement. *La Tarantelle* bijvoorbeeld, dat was niet gemakkelijk, potverdorie, en dat speelde hij al op zijn vijftiende! Servais komt er ook regelmatig in voor. Servais heeft mooie muziek geschreven, *Souvenir de Spa* onder

andere. Precies dat werk lijkt hij niet in publiek gespeeld te hebben, maar wel alle stukken waarvan de partituren bewaard zijn gebleven.¹ Met de Antwerpse orkesten, maar ook met de Berliner Philharmoniker.

Ik heb spijt dat ik mijn grootvader niet verder heb uitgevraagd naar zijn belevenissen als muzikant. Hij vertelde mij wel over een reis die hij met de Berliner Philharmoniker naar Rusland had gemaakt, met de trein. Een heel avontuur."

Francine: "Ik denk dat hij daar in Rusland zijn Pieter Romboutscello heeft gekocht, van een Rus. Dat was een waardevol instrument. Ons vader heeft er later op gespeeld, en na diens dood hebben we het verkocht en is het bij een Fransman terechtgekomen."

Société Royale d'Harmonie
Société Anonyme établie à
ANVERS

MERCREDI 12 JUIN 1907, à 8 ½ heures du soir

FESTIVAL DE MUSIQUE BELGE
en commémoration du 100^e anniversaire de la naissance du célèbre violoncelliste
FRANS SERVAIS (6 juin 1807)
donné par l'orchestre de la Société
sous la direction de M^r CONSTANT LENAERTS
AVEC LE CONCOURS DE MADEMOISELLE
Marguerite MOMMENS, cantatrice
1^{er} prix au Conservatoire Royal de Gand.
ET DE MONSIEUR
Henry CEULEMANS, violoncelliste
Artiste de l'Orchestre de la Société

Le concert sera honoré de la présence du Maître **EMILE MATHIEU,**
Directeur du Conservatoire Royal de Gand, qui dirigera ses œuvres.

PROGRAMME

1. **Concerto pour violoncelle et orchestre (la mineur)** **FRANS SERVAIS**
I. Allegro moderato.
II. Adagio appassionato.
III. Rondo.
M. HENRY CEULEMANS.

2. **Quentin Durward — Récit et Arioso.** **F. A. GEVAERT**
Mlle MARGUERITE MOMMENS.

3. **Sérénade** **MAURICE GEVERS**

T. S. V. P.

"Festival de musique belge" door de Société Royale d'Harmonie van Antwerpen op 12 juni 1907 ter herdenking van de honderdste verjaardag van Servais' geboorte. Henri Ceulemans speelde Servais' *Concerto en la mineur* en *O Cara Memoria*

¹ Ceulemans' Servaispartituren werden in 2020 door Roel Dieltiens aan de vzw Servais geschonken. Zie *Nieuwsbrief* nr. 62, oktober 2020, p. 4.



GEMEENTE GHEEL

Buitengewoon 6 Juni 1900.

Luisterrijk Avondfeest

den Heeren Heren der Fanfaren „*S^{te} Cecilia*” en hunne Familien aangeboden

Woensdag te 6 ure 's avonds in het lokaal „De Beurs”

Met de vriendelijke medewerking van

«*LA PALOMA*», de beroemde Antwerpsche mandolinisten quatuor,
Juff. *Bertha JANSSENS*, de gekende kunstzangeres,
M^r Henri CEULEMANS, violoncellist, 1^{ste} prijs van het Conservatorium van Brussel,
M^r Alph. FABRY, tenor van het Antwerpsch Lyrisch Tooneel,
M^r Jan DE SMET, de talentvolle kluchtzanger van Antwerpen.

PROGRAMMA

1^{ste} DEEL.

1. Openingstuk voor Fanfaren.
2. *La Reine de Chypre*, (romance) van F. Halévy, gezongen door *M^r A. FABRY*.
3. a. *Serenata*, van V. Chessi, }
b. *Souvenir de Naples*, van Patierno, } door *LA PALOMA*.
4. *Herodiade*, (air) van J. Massenet, gezongen door Juff. *BERTHA JANSSENS*.
5. *O cara memoria*, van Servais, voor violoncelle, door *M^r H. CEULEMANS*.
6. Kluchtlied door *M^r JAN DE SMET*.

2^{de} DEEL.

1. Openingstuk voor Symphonie.
2. *La Juive*, (romance) van Halévy, gezongen door Juff. *BERTHA JANSSENS*.
3. a. *Nocturne*, van Chopin, }
b. *Tarentelle*, van Popper, } voor violoncelle, door *M^r H. CEULEMANS*.
4. *Werther (La désolation)*, van Massenet, gezongen door *M^r A. FABRY*.
5. a. *Gemito appassionato*, van C. Graziani Walther, }
b. *Marche milanaise*, van F. Parron, } door *LA PALOMA*.
6. *Le voyage en Chine*, « duo des aveux » van F. Bazin, gezongen door Juff. *BERTHA JANSSENS* en *M^r A. FABRY*.
7. Kluchtlied door *M^r JAN DE SMET*.

De piano zal gehouden worden door M^r Frans Leenaerts.

Gheel. — Drukkerij H. Rombouts.

V & H N^o 1605 Dépôté

Uitvoering van Servais' *O Cara Memoria* en zijn bewerking van Chopins *Nocturne* in Geel op 6 juni 1900

